BY-NC-ND

ISSN 2029-2775 (online)
SOCIALINIS DARBAS
SOCIAL WORK
2018, 16(2), p. 226–239.

II. EDUKOLOGIJA
EDUCATION SCIENCE

MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ: LIETUVOS ATVEJIS

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas: jolitad@mruni.eu

Pateikta 2018 m. rugsėjo 19 d.
Parengta spausdinti 2018 m. spalio 26 d.

DOI:10.13165/SD-18-16-2-05

Anotacija

Mokymosi visą gyvenimą aktualumo akcentavimas paplito po visą Europą, tame tarpe ir Lietuvoje, paskelbus Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, kurioje mokymasis visą gyvenimą paminėtas kaip vienas pagrindinių veiksnių, padėsiantis užtikrinti sumanios visuomenės kūrimą Lietuvoje. Valstybės pažangos strategijoje teigiama, jog Lietuvoje bus siekiama sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes bei užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių ir gebėjimų įgijimą bei tobulinimą. Mokymosi visą gyvenimą idėja ir jos įgyvendinimo sąlygos bei galimybės tiek Lietuvai, tiek platesnei visuomenei yra svarbi ir aktuali. Šiame kontekste iškyla klausimas, kiek populiarus Lietuvoje yra suaugusiųjų mokymasis neformaliajame švietime ir kokie socialiniai veiksniai turi sąryšį su šiuo mokymusi. Straipsnio tikslas – išanalizuoti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą paplitimą Lietuvoje ir šį mokymąsi sąlygojančius veiksnius. Siekiant šio tikslo analizei panaudoti EBPO organizuojamo Tarptautinio suaugusiųjų kompetencijų tyrimo PIAAC duomenys, leidžiantys pamatuoti 16-65 metų amžiaus asmenų dalyvavimą viso gyvenimo mokymosi veiklose. Anot rezultatų analizės, Lietuvos gyventojų aktyvumas dalyvaujant viso gyvenimo mokymesi lyginant su kitomis šalimis yra vienas mažiausių. Veiksniai, turintys reikšmingos įtakos viso gyvenimo mokymosi aktyvumui, yra lytis, išsilavinimas, kryptis, kurioje yra pasiektas išsilavinimas, vaikų turėjimas arba jų neturėjimas ir uždarbis.

Reikšminiai žodžiai: *mokymasis visą gyvenimą, PIAAC, suaugusieji.*

© Mykolo Romerio universitetas, 2018
© Mykolas Romeris University, 2018

Įvadas

Mokymasis pačia bendriausia prasme yra žinių, įgūdžių arba supratimo siekimo procesas, vykstantis bet kuriuo metu, bet kurioje erdvėje asmeniškai arba grupėje (Livingstone, 2010). Su mokymusi susiduriama visą gyvenimą. Mokymosi aplinkos apima nesuskaičiuojamą įvairovę erdvių, pradedant nuo spontaniškos reakcijos į supančią kasdienybę iki griežtai organizuoto dalyvavimo formalaus švietimo programose. Tradicinis ir vis dar dominuojantis požiūris mokymąsi prilygina asmens aprūpinimu mokymosi galimybėmis instituciniuose rėmuose, vadovaujant tų institucijų autorizuotiems mokytojams. Formalusis švietimas dažnai identifikuojamas kaip besitęsiantis procesas, paremtas amžiaus/klasių principu, biurokratiškai struktūruotose formalaus ugdymo institucijose, prasidedantis darželio grupėse ir pasibaigiantis aukštojo mokslo laipsniais. Šalia to, tolimesnis arba tęstinis suaugusiųjų švietimas apima kursų ir seminarų įvairovę, kurią teikia įvairios organizacijos, pradedant nuo mokyklų iki darboviečių arba bendruomenės centrų. Šis tęstinis švietimas yra labiausiai aiški ir matoma mokymosi visą gyvenimą forma, skirta suaugusiems, jau pabaigusiems formaliojo ugdymo pakopas. Tačiau be to nuolatos egzistuoja neformalusis mokymasis, aplenkiantis bet kokias institucines mokymosi programas, kursus ar seminarus. Neformalusis mokymasis arba apmokymas atsiranda, kai labiau patyręs darbuotojas instruktuoja mažiau patyrusįjį ir tai vyksta ne reglamentuotose, o labiau spontaniškose situacijose, tokiose kaip kuravimas, priežiūra mokantis naujų darbo įgūdžių ar pan. Galiausiai, visos kitos tiesioginės ir numanomos mokymosi formos, į kurias asmuo įsijungia asmeniškai arba grupėje be tiesioginės sąsajos su mokytoju/mentoriumi arba su formaliai sukurta mokymosi programa, gali būti vadinamos savarankišku arba savaiminiu mokymusi.

Nors mokymosi visą gyvenimą idėjos pėdsakus galima užčiuopti jau Komenskio ir net Platono darbuose, tačiau visu savo aktualumu ši idėja paplito po visą Europą ir tame tarpe Lietuvą paskelbus Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą memorandumą (Europos Komisija, 2001). Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą samprata formaliai įteisinta 2004 m. po Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo, nors faktiškai mokymosi visą gyvenimą / nuolatinio mokymosi sampratos Lietuvos švietimo bendruomenėje jau buvo plačiai vartojamos kiek anksčiau – nuolatinio mokymosi idėja iš dalies rėmėsi švietimo reforma, pradėta įgyvendinti atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, 1990 metais. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimas iškėlė tikslą plėtoti visapusę, vientisą ir kokybišką mokymosi visą gyvenimą sistemą, kuri galėtų pasiūlyti galimybių įvairiapusiam visų darbingo amžiaus asmenų ugdymuisi ir profesiniam tobulėjimui (Totoraitis, 2009). 2012 m. LR Seimas patvirtino Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, kurioje mokymasis visą gyvenimą paminėtas kaip vienas pagrindinių veiksnių, padėsiantis užtikrinti sumanios visuomenės kūrimą Lietuvoje. Valstybės pažangos strategijoje teigiama, jog Lietuvoje bus siekiama sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes bei užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių ir gebėjimų įgijimą bei tobulinimą (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“). Mokymasis visą gyvenimą yra ir svarbiausias UNESCO švietimo bei mokymosi principas. Anot UNESCO, visuomenė

turėtų priprasti ir prisitaikyti prie poreikio nuolat tobulinti žinias, nes nuolatinis patirties įgijimas ir galimybė tiek asmenims, tiek organizacijoms nuolat mokytis ir tobulintis yra svarbiausia vertybė ateičiai. Tuo tikslu kokybiško visą gyvenimą trunkančio mokymo(si) prieinamumas yra būtinas visiems žmonėms, nepaisant jų užsiėmimo ar aplinkybių (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija).

Šiame kontekste akivaizdu, kad mokymosi visą gyvenimą idėja ir jos įgyvendinimo sąlygos bei galimybės tiek Lietuvai, tiek platesnei visuomenei yra svarbi ir aktuali. Iš čia kyla probleminiai klausimai: kiek populiarus Lietuvoje yra suaugusiųjų mokymasis neformaliajame švietime ir kokie socialiniai veiksniai turi sąryšį su šiuo mokymusi? Bus analizuojamas tik suaugusiųjų dalyvavimas neformaliajame švietime kursų, seminarų ir pan. pavidalu, nes tokią mokymosi formą yra įmanoma objektyviai pamatuoti, kaip kad tą būtų sunku padaryti su kitomis mokymosi visą gyvenimą formomis, pvz., savaiminiu mokymusi.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą paplitimą Lietuvoje ir šį mokymąsi sąlygojančius veiksnius.

Lietuvos mokslininkų bendruomenėje įprasta analizuoti mokyklinio arba studentiško amžiaus asmenų dalyvavimą neformaliajame švietime. Suaugusiųjų neformaliojo švietimo aspektai mokslinių tyrimų erdvėje pasitaiko retai. Tai atsitinka iš dalies dėl patikimos suaugusiųjų imties sudarymo sunkumų. Šis straipsnis prisidės prie spragos suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą tyrimų Lietuvos kontekste užpildymo.

1. Mokymosi visą gyvenimą apibrėžtis

Yra įvairių nuomonių apie tai, kaip atsirado mokymosi visą gyvenimą samprata. Be to, anot J. Field ir M. Leicester, 2000), nėra vieningai sutarta, ar tai sąvoka, ar idėja, ar debatų arena, ar diskursyvi praktika. Individualaus, grupinio ir institucinio suaugusiųjų mokymosi spektro įvairovė yra šio nesutarimo, kaip suprasti ir apibrėžti mokymąsi visą gyvenimą, dalis. Nuo to laiko, kai mokymosi visą gyvenimą terminas mokslininkų bendruomenėje imtas dažniau vartoti, įvairūs mokslininkai jį apibūdino iš skirtingų perspektyvų. S. Parson (1990) požiūriu, mokymasis visą gyvenimą yra kaip idealizuotas švietimo tikslas arba kaip procesas, M. Hatton (1997) mokymąsi visą gyvenimą mato kaip švietimo sistemos produktą, K. Wain (1991) – kaip moralinę piliečio prievolę, o P. Belanger (1995) – kaip galimybę rekonstruoti (save, visuomenę).

Mokslinėje duomenų bazėje ERIC galima atrasti, kad nuo 1932 iki 1983 m. terminas "mokymasis visa gyvenimą" (angl. "lifelong learning") moksliniuose straipsniuose paminėtas 1741 kartą (t. y. apytiksliai 34 kartus per metus), nuo 1984 iki 1998 m. – 1581 kartą (t. y. apytiksliai 112 kartų per metus) (paskaičiuota Field ir Leicester, 2000), o nuo 1999 iki 2018 m. – 6645 kartą (t. y. apytiksliai 332 kartus per metus). Taigi, akivaizdu, kad susidomėjimas mokymusi visą gyvenimą ir šio reiškinio tyrinėjimas mokslininkų bendruomenėje ženkliai didėja. Mokymosi visą gyvenimą terminas dažnai siejamas su sinonimiškais arba net ir visai kitą prasmę turinčiais terminais, tokiais kaip suaugusiųjų švietimas, švietimas visą gyvenimą, periodinis švietimas, nepertraukiamas švietimas, permanentinis ugdymas, tęstinis mokymas(is), nuolatinis mokymas(is), savaiminis mo-

kymasis, bendruomenės švietimas ir kt. Ypač dažnai mokymosi visą gyvenimą terminas tapatinamas su švietimu visą gyvenimą (angl. „lifelong education“), nors švietimo terminas yra siauresnis, nei mokymosi (Sivevska ir Stojanova, 2009). Mokymasis visą gyvenimą paprastai būna išreikštas šiomis formomis: formaliuoju mokymu(si), neformaliuoju mokymu(si) ir informatyviu (laisvuoju) mokymusi – tai mokymasis be išorinės pagalbos arba, kitaip tariant, savęs mokymas arba mokymasis iš patirties.

Nors ankstyvieji bandymai suvokti ir apibrėžti mokymąsi visą gyvenimą jį labiau siedavo su ekonominiais nei socialiniais tikslais, šiandienos mokymosi visą gyvenimą samprata ir tikslas yra platesni. Anot D. Aspin, J. Chapman, K. Evans, R. Bagnall (2012), mokymasis visą gyvenimą turėtų būti suprantamas kaip sintezė tarp mažiausiai trijų sudėtinių dimensijų arba tikslų: mokymas(is) dėl labiau kvalifikuotos darbo vietos, kas veda į ekonomikos progresą; mokymas(is) dėl asmeninės raidos, vedančios į labiau vertingesnį/apdovanotą gyvenimą ir mokymas(is) dėl sąmoningesnės, demokratiškos visuomenės kūrimo. Taigi, trys rezultato gavėjai: ekonomika, pats asmuo ir visuomenė. Šios trys dimensijos yra tarpusavyje glaudžiai susijusios ir darančios įtaką viena kitai, todėl mokymasis visą gyvenimą yra daugiasluoksnis procesas. Šis procesas prasideda dar prieš mokyklą, tęsiasi formaliojo ugdymo periodu ir įvairiais formatais tęsiasi per visą gyvenimą. Mokymosi procesas aktualizuojasi per įvairias mokymo(si) patirtis namuose, darbe, aukštosiose mokyklose ir veikiant kitiems švietimo, socialiniams ar kultūriniams agentams, formaliai ar neformaliai, tiesiogiai arba netiesiogiai, aktyviai arba pasyviai. Visą gyvenimą besitęsiantis mokymasis keičia ekonomiką, asmeninį ir visuomenės gyvenimą. Šalia mokymosi visą gyvenimą sampratos/tikslų apibrėžimo trijomis dimensijomis egzistuoja ir kiti, dar labiau struktūruoti, apibrėžimai. D. Sivevska ir B. Stojanova (2009) mokymosi visa gyvenimą dimensijomis arba tikslais įvardija indėlį į nacionalinį vystymąsi, socialinį, politinį, kultūrinį ir aplinkosaugos vystymąsi, asmeninį ir visų piliečių gyvenimo kokybės gerėjimą. Šiuolaikinės visuomenės socialinio vystymosi tikslas visada yra visapusis gyvenimo kokybės gerinimas. Mokymasis visą gyvenimą yra viešasis gėris, teikiantis naudą bei kuriantis gerovę kiekvienam visuomenės nariui (Aspin ir Chapman, 2001), ir ne tik konkrečiai tam, kuris mokosi.

2. Tyrimo metodologija

Siekiant nustatyti mokymosi visą gyvenimą paplitimą Lietuvoje reikalingi duomenys, apimantys visų Lietuvos regionų suaugusiuosius. Analizei nuspręsta panaudoti EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos) vykdomo Tarptautinio suaugusiųjų kompetencijų tyrimo PIAAC (angl. *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) duomenis, kurie šiam tikslui puikiai tinka. PIAAC tyrime dalyvavo ir Lietuva. Analizei panaudotos PIAAC klausimynų duomenų bazės.

Imtis. PIAAC tyrime dalyvavo asmenys nuo 16 iki 65 metų amžiaus. Lietuvos imtis – 5093 asmenys iš visų 10-ies apskričių ir skirtingų tipų gyvenviečių. Tyrimo imtis tikimybinė sisteminė.

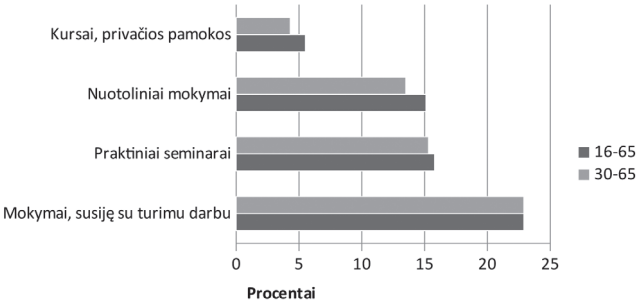
Kintamieji ir analizės metodai. Analizei panaudotas klausimyno kintamųjų blokas, skirtas mokymosi visą gyvenimą temai nagrinėti. Pagrindinė analizė atlikta

aprašomosios statistikos metodais. Statistiniam reikšmingumui apskaičiuoti naudotas χ^2 požymių homogeniškumo kriterijus. Rezultatai pateikti tik tie, kuriems gautas statistinis reikšmingumas. Duomenų analizė atlikta IBM SPSS 24 programiniu paketu, grafikai braižyti Excel programiniu paketu. Atliekant analizę naudoti svoriai, leidžiantys patikimai lyginti rezultatus tarp šalių. Kadangi PIAAC kintamųjų bloko, skirto mokymosi visą gyvenimą temai nagrinėti, duomenys Lietuvoje iki šiol nebuvo analizuoti, tai šiame straipsnyje pateikta analizė yra aprašomojo pobūdžio, jog straipsnio rėmuose būtų galima pateikti kuo daugiau rezultatų.

3. Tyrimo rezultatų analizė

Tarptautiniame PIAAC tyrime dalis respondentams pateiktų klausimų buvo skirti mokymosi visą gyvenimą situacijai ištirti. Tai klausimai apie **įvairių** kursų, mokymų, privačių pamokų lankymą, kurie nėra susieti su formalaus išsilavinimo siekimu, o su kompetencijos kėlimu turimo darbo srityje arba mokymųsi savo malonumui.

1 paveiksle pateikti rezultatai atskleidžia, kiek procentų Lietuvos gyventojų per paskutinius 12 mėnesių dalyvavo skirtingo pobūdžio mokymuose. Rezultatai pateikti dviem pjūviais – visiems tyrimo dalyviams ir tiems, kuriems yra 30 ar daugiau metų. Norėta atskirti tuos tyrimo dalyvius, kurių dauguma jau tikrai yra pabaigę formalaus išsilavinimo studijas. Paveiksle matyti, kad tarp 16-65 ir 30-65 metų grupių nėra didelių skirtumų – rezultatai rodo, kad daugiausiai mokymuose dalyvauja būtent tie, kurie jau yra baigę formaliąsias studijas. Įvairiuose mokymuose per paskutinius metus iš viso dalyvavo šiek tiek daugiau nei ketvirtis (28,8 proc.) Lietuvos suaugusiųjų. Dažniausiai pasitaikantis mokymosi pobūdis yra mokymai, susiję su turimu darbu (22,9 proc. abiem amžiaus grupėms). Tai tokie mokymai, instruktažas ar praktika, kurios metu naudojamos įprastos darbo priemonės. Tokius mokymus dažniausiai organizuoja darbdavys, siekdamas palengvinti darbuotojų, ypač naujai priimtų, prisitaikymą. Mokymų metu darbuotojai gali būti supažindinami su įmonės veikla, taip pat jiems gali būti pravestas su konkrečiu darbu susijęs instruktažas (saugos reikalavimai, galimi pavojai sveikatai, darbo praktika). Be to tai gali būti administratorių, vadovų arba bendradarbių surengti mokymai arba instruktažas, skirti padėti darbuotojui atlikti savo darbą geriau arba siekiant supažindinti jį su naujomis užduotimis.

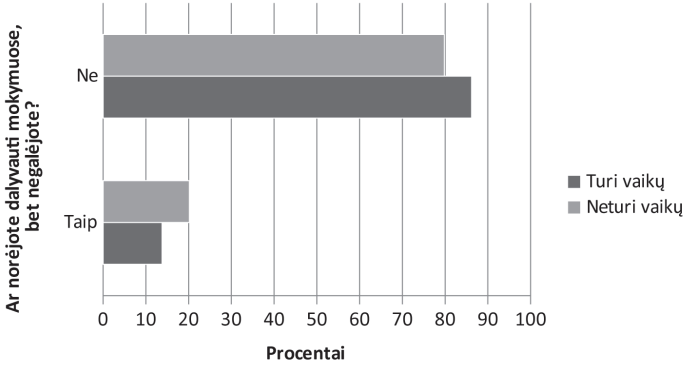

1 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių.*
Fig. 1.

Antras pagal dažnumą mokymosi pobūdis yra praktiniai seminarai (15,8 ir 15,3 proc.), nuo jų netoli atsilieka nuotoliniai mokymai (15,1 ir 13,5 proc.). Praktiniai seminarai čia suprantami kaip pasidalijimo patirtimi grupės, dirbtuvės ir panaši praktinė veikla. Nuotoliniai mokymai yra kursai, kurie yra panašūs į įprastinius, tačiau instruktoriai (mokytojai ar kuratoriai) ir besimokantieji nėra vienoje patalpoje. Juos sieja virtualios mokymosi aplinkos ir elektroninės informavimo priemonės.

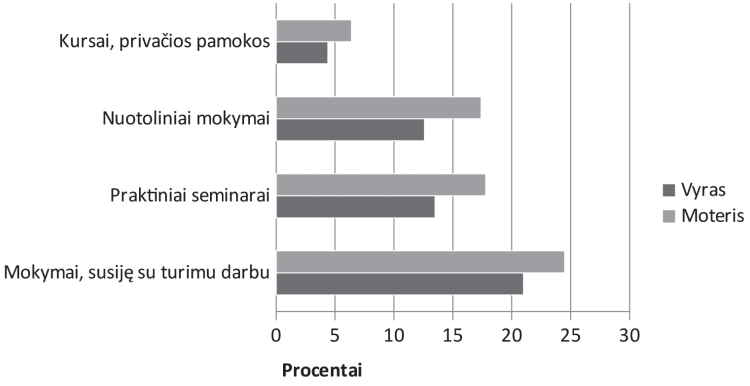
Rečiausiai pasitaikantis mokymosi pobūdis yra privačios pamokos ir kiti kursai, kurie nepatenka į prieš tai aprašytas tris grupes, – tik 5,5 ir 4,3 proc. Čia privačios pamokos ir kursai suprantami kaip teminiai ir juos veda atitinkamos srities specialistai. Kursai gali vykti mokymo klasėje forma (kartais įtraukiant praktines užduotis, tikras ar menamas situacijas), paskaitų forma arba asmeniškai, susitinkant vienas su vienu. Privačiomis pamokomis čia nelaikomos konsultacijos, kai respondentas buvo konsultuojamas draugo, šeimos nario ar kitaip artimai susijusio asmens.

Išanalizavus mokymosi per paskutinius 12 mėnesių patirtį pagal lytis matyti, kad Lietuvoje mokytis visą gyvenimą labiau yra linkusios moterys negu vyrai – jos vyrauja visų tipų mokimesi (žr. 2 pav.).

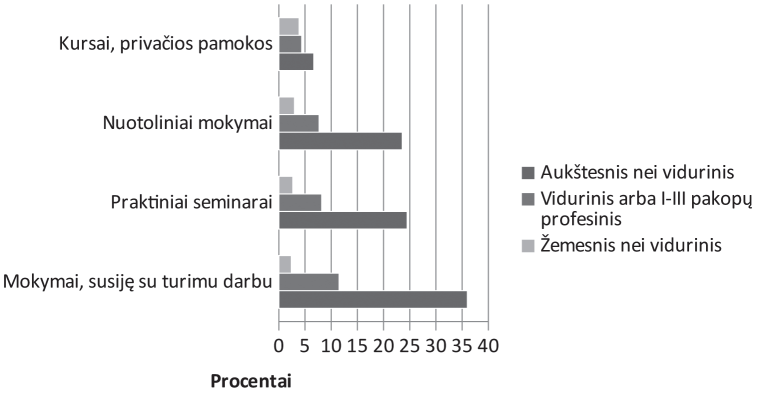
2 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal lytį.*
Fig. 2.

Mokymosi per paskutinius 12 mėnesių proporcijos pagal įgytą išsilavinimą pateiktos 3 paveiksle. Nenuostabu, kad dažniausiai papildomai mokosi tie, kurių išsilavinimas yra aukštesnis. Ypač išsiskiria pasiekę aukštesnį nei vidurinis išsilavinimą – šių asmenų dalyvavimas visų pobūdžių mokymuose, išskyrus privačias pamokas, stipriai skiriasi nuo žemesnį išsilavinimą pasiekusių žmonių. Privačios pamokos Lietuvoje nėra labai populiarios ir nuo išsilavinimo statistiškai reikšmingai nepriklauso.

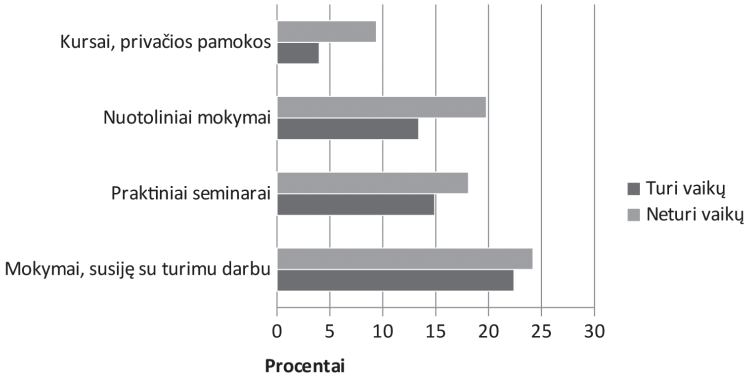

3 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal išsilavinimą.*
Fig. 3.

Svarbūs faktoriai, kurie gali paveikti galimybes dalyvauti viso gyvenimo mokymesi, yra vaikų turėjimas ir gyvenimas su sutuoktiniu/partneriu ar atskirai. Duomenys apie tai pateikti 4 ir 5 paveiksluose. Iš rezultatų matyti, kad Lietuvos gyventojai gali laisviau dalyvauti mokymuose, kai jie neturi vaikų (tokiu atveju net privačios pamokos yra žymiai dažniau pasirenkamos – 9,4 proc., kai tuo tarpu turintys vaikų – 4,0 proc.). Kalbant apie gyvenimą su sutuoktiniu/parneriu, aiškios tendencijos nėra – gyvenantys be partnerio/sutuoktinio dažniau nei gyvenantys su partneriu/sutuoktiniu renkasi privačias pamokas (7,0 ir atitinkamai 4,5 proc.), o gyvenantys su partneriu/sutuoktiniu dažniau nei gyvenantys be partnerio/sutuoktinio dalyvauja mokymuose, susijusiuose su darbu (25,2 ir atitinkamai 18,0 proc.). Matyt privačias pamokas lengviau gali rinktis asmenys, laisvesni nuo įsipareigojimų šeimai.

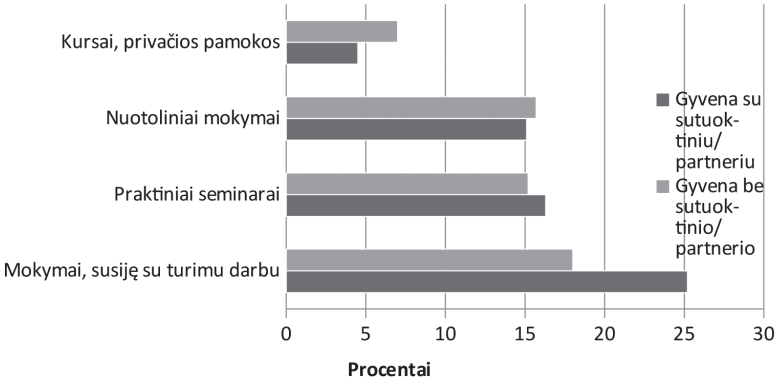

4 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal tai, ar respondentai turi vaikų, ar neturi.*
Fig. 4.

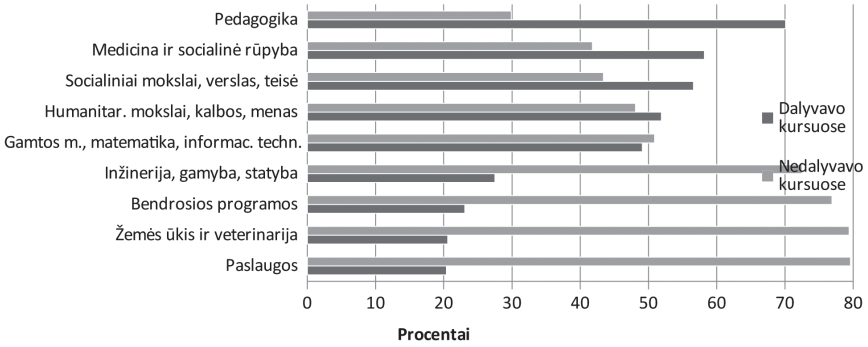

5 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal tai, ar respondentai gyvena su sutuoktiniu/partneriu, ar be sutuoktinio/partnerio.*
Fig. 5.

Svarbu pažvelgti, kokių sričių specialistai arba kokios krypties išsilavinimą turintys asmenys dažniau renkasi dalyvauti viso gyvenimo mokymesi. Iš 6 paveiksle pateiktos informacijos matyti, kad per paskutinius 12 mėnesių aktyviausiai bet kokio pobūdžio mokymuose dalyvavo pedagoginį išsilavinimą turintys asmenys (70,1 proc.) (grafike procentai perskaičiuoti kiekvienai studijų/mokymosi krypčiai atskirai). Ir šis rezultatas yra natūralus – pedagogai nuolatos privalomai turi keltis savo kvalifikaciją. Šiek tiek nuo pedagogų atsilieka medicinos bei socialinės rūpybos (58,2 proc.), socialinių mokslų, verslo, teisės (56,6 proc.), humanitarinių mokslų, kalbų, menų (51,9 proc.) ir gamtos mokslų, matematikos, informacinių technologijų (49,1 proc.) krypčių atstovai. Kitų studijų/mokymosi krypčių atstovai mokymesi visą gyvenime dalyvauja rečiau.

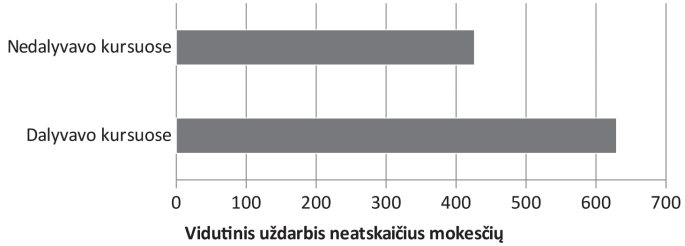
6 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal įgytas studijų/mokymosi kryptis.*
Fig. 6.

7 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių pagal vidutinį uždarbį.*
Fig. 7.

Įdomu pastebėti, kad dalyvauti bet kokio pobūdžio mokymuose yra labiau linkę tie, kurie daugiau uždirba. 7 paveiksle pateikti duomenys apie dalyvavimą kursuose ir vidutinį uždarbį. Uždarbio skirtumas tarp per paskutinius 12 mėnesių dalyvavusių ir nedalyvavusių mokymuose asmenų yra 203 eurai dalyvavusiųjų naudai. Šie rezultatai rodo, kad arba mažesnes pajamas uždirbančių žmonių interesai ir darbo pobūdis nereikalauja daug papildomo mokymosi, arba jų finansinės galimybės neleidžia pasinaudoti mokymosi galimybėmis.

Lietuvos gyventojų aktyvumą dalyvaujant viso gyvenimo mokymesi svarbu palyginti su kitų šalių gyventojų aktyvumu. Iš 8 paveikslo matyti, kad 28,8 proc. gyventojų aktyvumas dalyvaujant mokymesi nėra didelis – šiuo rodikliu šalių sąraše Lietuva patenka beveik į sąrašo galą. Į viso gyvenimo mokymąsi labiausiai yra įsitraukę Naujosios Zelandijos (58,5 proc.), Švedijos (56,7 proc.) ir Suomijos (56,1 proc.) gyventojai. Mūsų kaimynė Estija savo rodikliu (47,7 proc.) taip pat stipriai lenkia Lietuvą. Visų tyrime dalyvavusių šalių vidurkis yra 40,9 proc. Viso gyvenimo mokymesi mažiausiai dalyvauja Turkijos (17,6 proc.) ir Rusijos (18,0 proc.) gyventojai.

8 pav. *Mokymasis per paskutinius 12 mėnesių – šalių palyginimas.*
Fig. 8.

Kalbant apie mokymų lankymo dažnumą, t. y., kiek iš viso per 12 paskutinių mėnesių gyventojai yra lankę kursų, mokymų, seminarų ar privačių pamokų, Lietuvos rodiklis

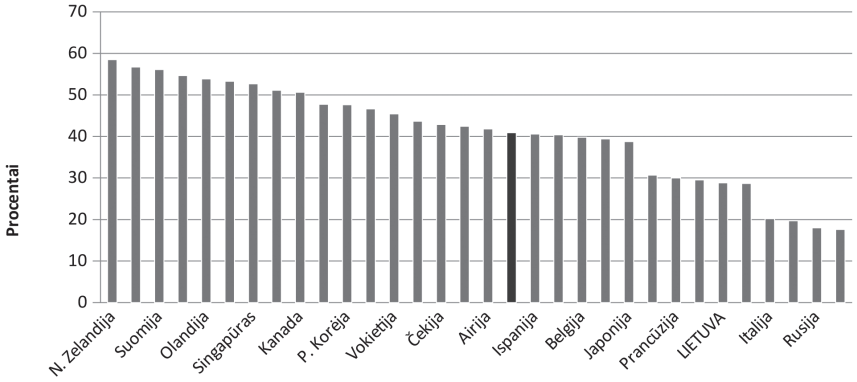
yra vienas geriausių. Lietuvos gyventojai per paskutinius metus yra lankę vidutiniškai po 4,4 kurio nors pobūdžio kursų (skaičiuojama tik tarp tų, kurie apskritai dalyvavo mokymuose). Kursų lankymo skaičiumi per metus Lietuvą lenkia tik Rusija (4,9) ir Naujoji Zelandija (4,5). Šalių vidurkis yra ženkliai žemesnis – 3,5. Kaimynės Estijos gyventojai vidutiniškai dalyvauja 3,6 kursų per metus. Žemiausias rodiklis gautas Prancūzijoje – 2,4 kurso per metus. Įdomu pastebėti, kad pagal dalyvavusių viso gyvenimo mokymesi žmonių skaičių Lietuva ir ypač Rusija yra šalių sąrašo pabaigoje (žr. 8 pav.), o pagal tai, kiek šiame procese dalyvaujantieji per metus išklauso kursų, Lietuva ir Rusija atsiduria šalių sąrašo viršuje.

Respondentai, per paskutinius 12 mėnesių dalyvavę kursuose, susijusiuose su darbu, kėlė savo kvalifikaciją dėl įvairių priežasčių. 1 lentelėje pateiktas priežasčių sąrašas ir respondentų pasiskirstymas pagal tai, kokios priežastys, dalyvaujant mokymuose dėl darbo, dominavo. Dažniausiai nurodyta priežastis yra siekis geriau dirbti savo darbą ir/arba pagerinti savo karjeros galimybes (43,5 proc.). Antra pagal dažnumą priežastis – pagilinti žinias arba įgūdžius respondentą dominančioje srityje (29,8 proc.). Kas dešimtas respondentas dalyvavo mokymuose dėl sertifikato. 9,1 proc. nurodė, kad dalyvavo kursuose ne savo noru, o tik todėl, kad jie buvo priversti tai daryti.

1 lentelė. *Per paskutinius 12 mėnesių lankytų kursų dėl darbo priežastys.*
Table 1.

Ar galite patikslinti priežastį, dėl kurios dalyvavote mokymuose?	***Dalyvavimo mokymuose dėl darbo priežastys (procentais)***
Kad geriau dirbčiau savo darbą ir (arba) pagerinčiau karjeros galimybes	*43,5*
Kad pagilinčiau žinias arba įgūdžius mane dominančioje srityje	*29,8*
Kad gaučiau sertifikatą (pažymėjimą)	*10,2*
Buvau įpareigotas (-a) dalyvauti	*9,1*
Kad padidinčiau savo galimybes susirasti darbą arba pakeisti darbą ar profesiją	*4,4*
Kad sumažėtų rizika prarasti savo darbą	*1,6*
Kad galėčiau pradėti savo verslą	*0,8*
Kita	*0,7*

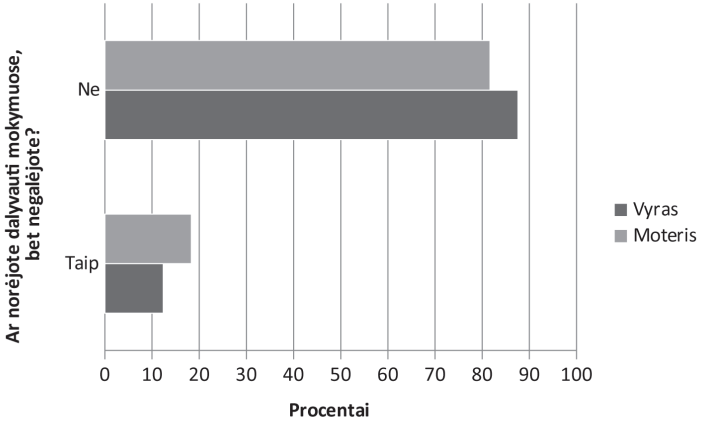
Be dalyvavimo įvairiuose kursuose, mokymuose, seminaruose bei privačiose pamokose statistikos yra svarbu sužinoti, ar visi respondentai galėjo įgyvendinti savo viso gyvenimo mokymosi poreikius ir sudalyvauti tokiuose mokymuose, kurių pageidavo. Iš 9 paveikslo matyti, kad yra tam tikra dalis Lietuvos gyventojų, kurie per paskutinius metus būtų norėję tobulintis, tačiau dėl kokių nors priežasčių to padaryti negalėjo. Tokių asmenų iš viso buvo 15,6 proc. – daugiau moterų, negu vyrų (18,3 proc., vyrų atitinkamai 12,4 proc.).

9 pav. *Ar respondentas per paskutinius 12 mėn. norėjo dalyvauti kursuose, bet negalėjo? Palyginimas tarp lyčių.*

Fig. 9.

Įdomu tai, kad noras, bet negalėjimas dalyvauti kursuose nėra susijęs su tuo, ar respondentas gyvena su sutuoktiniu/partneriu, ar ne. Tačiau susij|ęs su vaikų turėjimu (žr. 10 pav.). Šiek tiek didesnė dalis respondentų, kurie vaikų neturi, teigė, kad neturėjo galimybių dalyvauti kursuose, nors toks noras ar poreikis buvo (20,2 proc., palyginimui su vaikų turinčiais – 13,8 proc.). Šis rezultatas yra gana netikėtas – manytina, kad kaip tik turintys vaikų asmenys gali labiau nerasti sąlygų dalyvauti tobulinimosi kursuose dėl užimtumo arba finansų. Nuo vaikų skaičiaus rezultatas nepriklauso.

10 pav. *Ar respondentas per paskutinius 12 mėn. norėjo dalyvauti kursuose, bet negalėjo? Palyginimas pagal tai, ar respondentas turi vaikų, ar neturi.*

Fig. 10.

Galimybės dalyvauti pageidaujamuose tobulinimosi kursuose neturėjimas nėra susijęs su asmens sveikata, žmonių skaičiumi namų ūkyje, tautybe. Galimybės dalyvauti norimuose kursuose klausimu Lietuva kitų šalių kontekste pasirodo labai gerai – kitose šalyse vidutiniškai 24,3 proc. respondentų nurodė, kad per paskutinius metus tokios galimybės neturėjo. Mažiausias respondentų procentas, kurie norėjo, tačiau negalėjo dalyvauti norimuose kursuose, yra Turkijoje (9,1 proc.), Rusijoje (9,5 proc.) ir Slovakijoje (10,0 proc.). Nedaug nuo jų atsilieka ir Lietuva (15,6 proc.). Lietuvos rezultatas žymiai geresnis už Estijos (32,4 proc.), į kurią dažnai bandome lygiuotis. Daugiau negu trečdalis gyventojų per paskutinius metus negalėjo patenkinti savo mokymosi poreikių užfiksuota Naujojoje Zelandijoje (37,3 proc.), Jungtinėse Amerikos Valstijose (36,9 proc.) ir Singapūre (34,9 proc.). Šiuos rezultatus galima interpretuoti įvairiai – vienose šalyse yra labiau sudarytos sąlygos gyventojams mokytis visą gyvenimą, o kitose mažiau, arba vienose šalyse daugiau gyventojų turi poreikį ar norą tobulintis, o kitose mažiau. Arba šių abiejų variantų kombinacijos.

Išvados

Įvairiuose mokymuose per paskutinius 12 mėnesių iš viso dalyvavo šiek tiek daugiau nei ketvirtis Lietuvos suaugusiųjų. Dažniausiai pasitaikantis mokymosi pobūdis yra mokymai, susiję su turimu darbu. Rečiausiai pasitaikantis mokymosi pobūdis yra privačios pamokos. Dažniausiai Lietuvos gyventojai renkasi dalyvauti mokymuose, kad galėtų geriau dirbti savo darbą ir/arba pagerintų karjeros galimybes. Rečiausiai – kad galėtų pradėti savo verslą. Lietuvos gyventojų aktyvumas dalyvaujant viso gyvenimo mokymesi lyginant su kitomis šalimis yra vienas mažiausių.

Aktyviausiai bet kokio pobūdžio mokymuose dalyvauja pedagoginį išsilavinimą turintys asmenys, po to medicinos bei socialinės rūpybos, socialinių mokslų, verslo, teisės, humanitarinių mokslų, kalbų ir menų krypčių atstovai. Rečiausiai mokymuose dalyvauja žemės ūkio ir veterinarijos bei paslaugų krypties atstovai.

Veiksniai, turintys įtakos viso gyvenimo mokymosi aktyvumui: lytis – įvairiuose mokymuose labiau linkusios dalyvauti moterys, negu vyrai; išsilavinimas – mokymuose dažniau dalyvauja aukštesnio nei vidurinis išsilavinimo asmenys; vaikai – mokymuose daugiau dalyvauja asmenys, neturintys vaikų; uždarbis – kuo daugiau asmuo uždirba, tuo dažniau dalyvauja mokymuose. Veiksnys, kuriams aiški įtaka viso gyvenimo mokymosi aktyvumui negauta – gyvenimas su partneriu arba be jo.

Tobulinti savo žinias ir gebėjimus randa galimybių dauguma to pageidaujančiųjų. Susiduria su kliūtimis dalyvauti norimuose mokymuose dažniau moterys, negu vyrai ir dažniau neturintys vaikų asmenys, negu jų turintys. Galimybės dalyvauti pageidaujamuose mokymuose neturėjimas nėra susijęs su asmens sveikata, žmonių skaičiumi namų ūkyje, tautybe.

Literatūra

Aspin, D., Chapman, J., Evans, K. ir Bagnall, R. (2012). *Second International Handbook of Lifelong Learning. Part 1*. London, New York: Springer.

Aspin, D. ir Chapman, J. (2001). *Lifelong learning: concepts, theories and values*. SCUTREA 31st Annual Conference.

Belanger, P. (1995). Lifelong learning: the dialectics of "lifelong education", Iš P. Belanger ir E. Gelpi. *Lifelong Education, Education Permanente*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Europos Komisija (2001). *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.

Field, J., ir Leicester, M. (Eds.) (2000). *Lifelong Learning. Education Across the Liefespan*. Londonas: Routledge Falmer.

Hatton, M. (1997). A pure theory of lifelong learning, in M. Hatton (ed) *Lifelong Learning: Policies, Practices and Programs*. Toronto: APEC.

Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. *Mokymasis visą gyvenimą*. Prieiga per internetą: https://www.unesco.lt/.

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030" (2012). *Valstybės žinios, 61 (3050)*.

Livingstone, D., W. (2010*). Lifelong Learning in Paid and Unpaid Work*. Londonas ir Niujorkas: Routledge.

Parson, S. (1990). Lifelong learning and the community school, Iš C. Poster and A. Kruger. *Community Education in the Western World*. Londonas: Routledge.

Sivevska, D. ir Stojanova, B. (2009). *Lifelong education as need and challenge of education of 21 centuries*, Iš International Conference of Education, Research and Innovation (ICERI 2009), Lapkričio 16-18, 2009, Madridas, Ispanija.

Totoraitis R. (2009). Mokymosi visą gyvenimą sistema Lietuvoje: plėtros gairės, Iš R.Totoraitis, I.Tarasevič. *Mokymosi visą gyvenimą strategija*. Požiūrių įvairovė. Vilnius: „Efrata".

Wain, K. (1991). Lifelong education: a duty to oneself?, *Journal of Philosophy of Education,* 25 (2), 273–8.

LIFELONG LEARNING: LITHUANIA'S CASE

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

After the publication of the EU's Memorandum on Lifelong Learning, the relevance of lifelong learning became emphasised all over Europe including Lithuania. The Seimas of the Republic of Lithuania approved the National Progress Strategy "Lithuania 2030" where

lifelong learning is mentioned as one of the key factors which will contribute to ensuring the creation of smart society in Lithuania. The National Progress Strategy states that it will be aimed at developing an effective framework of lifelong learning in Lithuania which would effectively apply information and communication technology and ensure acquisition and improvement of knowledge and skills necessary for the dynamic society. The idea of lifelong learning and conditions and possibility of implementation thereof is important and relevant to both Lithuania and wider society. This raises the question of the extent to which the adult learning in non-formal education is popular in Lithuania and what social factors are connected with such learning. The purpose of the article is to analyse the extent of the adult lifelong learning in Lithuania and the factors which condition such learning. In order to achieve the set purpose, the survey data of the Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC), commissioned by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), were used for the analysis. The data allow estimating the participation of persons aged 16–65 in the lifelong learning activities. According to the analysis of the results, the activity of Lithuania's population in terms of participation in lifelong learning is one of the lowest compared with other countries. Over the last year, slightly more than a quarter of Lithuania's adult population participated in various trainings. The most common type of learning is work-related training, the least common – private lessons. Persons with pedagogical background are the most active participants in any kind of training, followed by the representatives of medicine and social welfare, social sciences, business, law, humanities, languages and arts. The factors having significant influence on lifelong learning activity are gender, education, field of education, having children or having no children, earnings. Most of those who wish to improve their knowledge and skills find the opportunity to do so. Obstacles for participation in desired training are more often faced by women than men and by persons having children than those who have no children.

***Key words**: lifelong learning, PIAAC, adults.*

Jolita Dudaitė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinių tyrimų metodologija, testų teorija, lyginamieji švietimo tyrimai, verslumas, švietimo kokybė, gyvenimo kokybė, socio-ekonominių faktorių poveikis mokymosi pasiekimams.

Jolita Dudaitė, Doctor of Social Sciences (Education), Associate Professor, Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work. Research areas: methodology of Social Sciences, test theory, comparative educational research, entrepreneurship, quality of education, quality of life, impact of socio-economic factors on education ac methodology of Social Sciences, test theory, comparative educational research, entrepreneurship, quality of education, quality of life, impact of socio-economic factors on education achievements.